

prinosi

Tonči Trstenjak

DRUGI VATIKANSKI KONCIL KAO POLAZIŠTE NOVE TEOLOŠKO-PASTORALNE PRAKSE *

Pastoralno usmjerenje Drugoga vaticanskog koncila

Općenito je prihvaćena tvrdnja da je Drugi vaticanski koncil *pastoralni koncil*. To njegovo bitno pastoralno usmjerenje nalazi se već u početnoj inspiraciji i nakani pape Ivana XIII., koji ga je sazvao, te pape Pavla VI., koji ga je vodio pastoralnom linijom, sretno priveo kraju te ustrajno i dosljedno provodio usprkos otporima i rezultatima koji nisu u svemu bili ohrabrujući.¹

U koncilskim dokumentima više je nego očita prevaga pastoralnih sadržaja nad dogmatskima. Osobito je to vidljivo u ustrajnoj želji koncilskih otaca da se izvede ispravna refleksija vjere nad stanjem u svijetu kako bi se što ispravnije mogli odrediti osnovni smjerovi crkvene akcije u skladu s njezinim poslanjem općeg sakramenta spasenja u svijetu.

Nema sumnje da su dokumenti koje nam je ostavio Koncil privilegirana točka polaska za pastoralnu refleksiju Crkve. Već je na Koncilu Crkva redefinirala svi-

* Ovo je predavanje održano na KLJŠ—Sarajevo 1985 prigodom dvadesete godišnjice Drugoga vaticanskog sabora.

¹ Dovoljno je ovdje u potvrdu naše tvrdnje navesti riječi kardinala G. Lercara uz, naravno, govore i dokumente samog Pape: „Kad bi koncilski oci ovAdana uzeli u ruke (zaista su ih neki i uzeli i navodili) dva govora Sv. oca: jedan od 11. rujna (1962!), mjesec dana prije Koncila, a drugi od 11. listopada (1962!) pri otvaranju Koncila, vidjeli bismo daje upravo ovo Papa iznio kao svrhu Koncila: Koncil koji ne definira nove nauke, Koncil koji ne osuđuje, već Koncil u traženju prikladna izričaja kojim bi svim ljudima mogao prikazati spasenjsku poruku.“ Iz *Documenti. II Concilio vaticano II*, Dehoniane Ed., Bologna 1966., str. 981.

jest o samoj sebi kao o otajstvu i ostvarila refleksiju o svijetu u kojem živi i djeluje. To je dovelo do nove svijesti u Crkvi o njezinoj crkvenosti te vodilo zahtjevu za obnovom same Crkve u svim njezinim strukturama i razinama, a sve s obzirom na njezino spasenjsko poslanje u svijetu. Prije nego je dao nove zadatke, Koncil je trasirao nove putove pastoralne teologije, jasno oblikovao nove ciljeve, naznačio novi stil pastoralnog djelovanja i izgradio novu metodu refleksije na teološko—pastoralnom području.

Inspirirajući se na programskoj enciklici pape Pavla VI. *Ecclesiam suam*, možemo uočiti tri bitne točke koncilске pastoralne refleksije: svijest, obnovu i dijalog.²

Svijest Crkve

Svijest Crkve o samoj sebi Koncil je izrazio u svojem središnjem i najvažnijem dokumentu, Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, a svoj odnos prema svijetu i svoju ulogu općeg sakramenta spasenja razvio je u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Ta se dva koncilska dokumenta međusobno skladno nadopunjuju i danas su ključ, inspiracija i temelji nove teološke i pastoralne teorije i prakse. Pastoralna je teologija, naime, neka vrsta egzistencijalne ekleziologije jer joj je materijalni objekt sam život Crkve, a formalni bi bio veza što je ostvarivanje Crkve u svijetu ima s aktualnom situacijom. Krajnja svrha jest planiranje i vodstvo kako bi se Crkva uspješno samoostvarila u sadašnjosti i u neposrednoj budućnosti. Zato svaka crkvena pastoralna akcija ima u svojoj biti određenu crkvenu svijest koja joj služi kao poticaj i putokaz. Bitni zadatak pastoralne ili praktične teologije nužno je povezan s refleksivnom sviješću Crkve o samoj sebi i svojoj ulozi u svijetu u trajnom procesu svojeg samoostvarenja.³

Slušanjem Riječi Božje, kako je ona shvaćena u *Dei verbum*, i svjesna znakova vremena, koncilska je Crkva stvorila jasnu svijest o svojem otajstvu u otajstvu Svetog Trojstva i povijesti spasenja, kao privilegiranom mjestu kraljevstva Božjeg (LG 5), hramu Duha Svetoga (LG 6), otajstvenom tijelu Kristovu (LG 7—8), Narodu Božjem (LG 9—13), općem sakramentu jedinstva i spasenja (LG 1,9,48); svijest o svojem univerzalnom i kozmičkom poslanju (LG 9, 13, 17), o novim odnosima s nekatolicima, s nekršćanima (LG 15,16) i općenito sa suvremenim svijetom (GS). Crkva je također na Koncilu posvijestila svoje službe, hijerarhijske i laičke (LG 18—20; 30,37), osvijetlila je različite egzistencijalne oblike kršćanskog života svojih članova (LG 43—47), a napose istaknula — što se vrlo često zaboravlja — preko čega se površno prelazi — bitnu ulogu poziva da bude sveta i da sveti budu njezini članovi (LG 39-42); posvijestila si je svoju eshatološku ulogu i jedinstvo s nebeskom Crkvom (LG 48—50), a na osobiti način s Marijom, Isusovom majkom i Majkom Crkve (LG 52—69).

Ta obnovljena svijest Crkve postala je temelj i mjerilo cjelokupne pokoncilске obnove i kriterij dijaloga shvaćena kao aktualni izražaj Crkve i njezina poslanja.

² PP. PAULUS VI, "Ecclesiam suam", u *AAS* 56 (1964) 609 ss.

³ Tako pastoralnu teologiju definiraju KLOSTERMANN, RAHNER, SCHILD, *Lexikon der Pastoraltheologie*, Herder, Freiburg/Br., 1972.

Obnova

U skladu sa zacrtanim pastoralnim ciljevima Drugi vatikanski koncil želio je obnovu Crkve koja bi svojim opsegom zahvatila sve kapilare njezina Otajstvena tijela. Taj obnoviteljski duh u Crkvi, izazvan Duhom Svetim koji je vodi kroz povijest, bio je već duže prisutan u svim oblicima crkvenog života, a na Koncilu je dobio službenu podršku i institucionalni oblik. Nakana je Koncila da u cijelom Božjem narodu sazrije obnovljena svijest crkvenosti, pa je u tom smislu zamislio i programirao opsežni i duboki preobražaj Crkve u svim njezinim sastavnim dijelovima, kroz svakog pojedinog člana, u čitavoj njezinoj akciji.

Koncil daje na znanje da je na početku svake autentične obnove čovjeka, Crkve i čovječanstva sam trojedini Bog. Svrha te obnove jest „punina u Kristu“, a to je djelo Duha Svetoga. To se postiže u ovoj našoj imanentnoj stvarnosti, kao i u nadnaravnoj, uvođenjem čovjeka u stalno i uvijek savršenije zajedništvo ljubavi sa Stvoriteljem. Zato obnova o kojoj Koncil toliko govori nije drugo nego poziv da se poradi na vjernosti Crkve vlastitu poslanju kroza sve njezine članove i njihovo djelovanje (UR 6). To prvotno pretpostavlja unutrašnju obnovu koja znači pročišćenje srca i pokoru (LG 8,16), obraćenje duše (metanoia!), radikalni zaokret iz negativnog ponašanja i usmjerenje prema Bogu (LG 11,35).

Tek tako shvaćena koncilaska obnova donosi duboku obnovu svega crkvenog djelovanja (pastoralnog!) u specifičnoj službi svijetu. Ta obnova vodi „reviziji“ tradicije, pravila, zakona, institucija, ukratko, tzv. ljudskih struktura i stoga podložnih promjenama.

Kao nužno pravilo Ivan XXIII. predložio je tzv. *aggiornamento*, stoje Koncil prihvatio, tj. posuvremenjenje i prilagodbu života, nauke, discipline i poslanja Crkve kao naroda Božjeg potrebama i zahtjevima prilika, kultura, mjesta i osoba. Ta je obnova stalna i nikada nedovršena (LG 4,7, 8).

Drugi je vatikanski koncil pozvao da se u procesu stalne obnove Crkve sačuva mjera i ravnoteža misli i smjerova kako bi se izbjegle štetne napetosti do kojih je nužno došlo i koje se ne kane smiriti ni danas na razdaljini od dvaju desetljeća. Koncil nije išao za tim da se jedan stav „razoruža“ na račun drugog, nema u njemu ni na jednom mjestu indicija koje bi išle za potcjenjivanjem prošlosti na račun precjenjivanja sadašnjosti ili neke eventualne budućnosti: išlo se u prvome redu za integracijom svih vrijednosti u obnovljenu svijest sadašnjosti.

Kvalitetna novost koncilске obnove jest i u pozivu na primjer i vrijednosti prvih kršćanskih zajednica i na otačku tradiciju. Osim toga daje se novi odgovor vjere na nove probleme, odgovor koji je duboko ukorijenjen u Svetom pismu i u Tradiciji.

Iz koncilskih dokumenata nazrijeva se dobro izrađeni i zamišljeni opći plan obnove crkvene svijesti koji ide za tim da temeljno poslanje Crkve uskladi s novim prilikama i potrebama suživota Crkve sa svijetom, da bi bila sposobnija nositi se s novim prilikama i potrebama u skladu sa svojim zvanjem općeg sakramenta spasenja.

Ta obnova nužno u sebi nosi i neke elemente napetosti osobito između razno-, likosti vidika crkvene stvarnosti koji su po sebi komplementarni i ne mogu se

potcjenjivati jedan na račun drugoga, poput binoma: Riječ Božja — znaci vremena; Opća Crkva — mjesne Crkve; jedinstvo i pluralizam; karizma i institucija...

Koncilski putokazi razvoja teološko-pastoralne obnove

U ovom vremenu krize teološke misli pastoralna je teologija onaj njezin dio koji je, zahvaljujući poticajima Drugoga vatikanskog koncila, doživio najdinamičniji razvoj. Zapravo, može se slobodno ustvrditi da upravo na temeljima posljednjeg Koncila počiva konačna afirmacija pastoralne teologije kao priznatoga nezavisnog znanstveno utemeljenog smjera unutar teološkog studija. Pastoralna teologija kao nuždan preduvjet dobre i ispravne Crkvene pastoralne prakse pronašla je u koncilskim dokumentima toliko obilje izvrsnih indikacija za svoj samostalni znanstveni razvoj da se ova dva desetljeća pokoncilске teologije mogu nazvati razdobljem pastoralne teologije ili, kako to žele autori *Handbucha*, praktične teologije. Ova naša generacija bila je svjedok kako je pod nezadrživim pritiskom novih ideja kojima je Koncil zacrtao dinamički pravac razvoja pokoncilске Crkve sa svim njezinim aktivnostima i strukturama gotovo preko noći u nepovrat nestao onaj tako temeljito desetljećima izgrađivan i izradivan pragmatičko—klerikalni smjer pastoralne teologije. Budući da je pastoralna teologija neka vrsta egzistencijalne ekleziologije, najviše je poticaja pronašla u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, koja je, kako reče kardinal De Lubac, „kičma” Drugoga vatikanskog koncila.⁴

Handbuch der Pastoraltheologie sa svojih pet svezaka (Freiburg/B., 1964.—1972. god.) koji za svoje inspirativno načelo uzima ekleziološki princip samostvaranja Crkve (A. Graf, 1841!), prvi je cjeloviti pokušaj stvaranja pokoncilске pastoralne teologije i ujedno ozbiljan pokušaj njezine strogo znanstvene teološke impostacije.⁵ Iako u nekim svojim stavovima već zastario, *Handbuch* je ipak i danas nezaobilazan, a bio je poticaj mnogima da se ozbiljno pozabave njegovim idejama da danas bogatstvo originalne teološko-pastoralne literature i njezina znanstvena ozbiljnost dosežu druge teološke pravce.⁶ (Nema sumnje da manjak dobrih teoloških studija na nekim teološkim područjima utječe na stanovitu površnost ili nedorečenost pojedinih pravaca u pastoralnoj teologiji, u čemu nam je najnoviji primjer sadašnja rasprava oko teologije oslobođenja. Na nekim područjima pastoralna teologija i pastoralna praksa i nehotice su izvele „bijeg naprijed”, što je nužno izazvalo nedoumice i polemičke rasprave unutar života Crkve i

⁴ Vidi A. SCOLA, "Viaggio nel Concilio e dintorni", Razgovor s kardinalom H. de Lubacom prigodom dvadesete obljetnice Koncila u *30 Giorni*, I, 1985, 13.

⁵ AA. W., *Handbuch der Pastoraltheologie*, I-V, Herder, Freiburg/Br., 1964-1972. To je prvi i najozbiljniji pokoncilski pokušaj da se širom zahvati cjelovito područje pastoralne teologije i da joj se izgradi znanstvena impostacija. Autori (Arnold, Klostermann, Rahner, Schurr i Weber) opredjeljuju se za izraz *praktična teologija* zbog toga što je subjekt prešao s „pastira” na Božji narod. Inspirativno im je načelo samoostvarenje Crkve kao svrha pastoralne akcije.

⁶ Budući da je *Handbuch* kao i mnoga pionirska djela u nekim svojim dijelovima manje zadovoljno, javlja se više autora koji se trude da upozore na njegove slabe točke i predlože bolja i prikladnija rješenja za neke probleme ili pitanja. Tu možemo ubrojiti Floristana i Userosa iz Španjolske, Goldbrunnera, koji kao inspirativni princip praktične teologije predlaže sve prihvaćenije načelo inkarnacije, Schustera i, napokon, Klostermanna, da ne spominjemo cijeli niz ostalih.

u okvirima suvremene teološke misli. Taj „bijeg“ pastoralne teorije i akcije nije ništa neobično budući da nam povijesno iskustvo svjedoči kako redovito život teče brže od teorije. Ta je činjenica u posljednje vrijeme stalni uzrok određene plodonosne napetosti između crkvene hijerarhije, teologa i pastoralnih djelatnika te bjelodano svjedoči o postojanju Božjim Duhom nadahnutoga apostolskog dinamizma u krilu Crkve.

Prelazeći na dinamičke linije apostolskog djelovanja Crkve, zapažamo da je Koncil Dogmatskom konstitucijom o Crkvi želio najprije upozoriti na Božji nacrt koji grli cjelokupno čovječanstvo i njegovu povijest (LG 1–5). Božja inicijativa, dakle, ima apsolutnu prednost: stvaranje, savez, Crkva, svijet... u prvome su redu Božje djelo. Zato je Koncil istaknuo prvenstvo Riječi Božje kao polaznu točku bilo koje pastoralne inicijative i prvenstvo kraljevstva Božjeg kao krajnje svrhe apostolata.

Kraljevstvo Božje djeluje u svijetu i u njegovoj povijesti, a očituje se nekim znakovima karakterističnim za neko doba i kulturu: to su znakovi vremena (GS 4) kao važna točka pastoralne obnove kako ju je zacrtao Koncil.

Budući da je „Crkva u Kristu sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda“ (LG 1), normalno je da njezina stvarnost kao otajstva i poslanja ostaje za Koncil središnje pitanje ostvarenja Božjeg nacrtu u svijetu. U pastoralnoj je obnovi vrlo važna činjenica što je Drugi vatikanski koncil istaknuo prvenstvo Naroda Božjeg, iako je taj smještaj izazvao mnogo nesporazuma i rasprava koje su kulminirale u posljednje vrijeme, ipak je, čini se, upravo to najveći poticaj pastoralnoj obnovi.⁷ U tom okviru Koncil razrađuje odnose partikularnih i mjesnih Crkava, međusobne suodnose hijerarhije, službi i karizme, tako važne za zdravu apostolsku aktivnost i, napokon, odnose s drugim crkvama i religijama te suodnose sa svijetom.

1. Riječ Božja kao kriterij teološko—pastoralne prakse

Crkva apostolski djeluje s pomoću raznolikih oblika službe Riječi: svjedočenje, katehizacija, propovijedanje... Formalna struktura kršćanske poruke, kako je predana našim vremenima Svetim pismom i Tradicijom, ucijepljena je u evangelizacijske zahtjeve sa svrhom da se utječe na zdravu sintezu vjere i života u našim prilikama. Crkva se stoga trudi da Riječ Božja i danas bude živa i djelotvorna i u toj svijesti Koncil j učinio veliki korak naprijed u shvaćanju i tumačenju Riječi Božje, osobito u Dogmatskoj konstituciji o božanskoj objavi *Dei Verbum* i u svim ostalim dokumentima.

Koncil je nadišao pretjerano intelektualističko shvaćanje i način razmišljanja u teološkoj refleksiji posljednjih nekoliko stoljeća, katkad više u apstraktnim sferama nego li u stvarnom svijetu, te promijenio perspektivu usmjerujući to teološko razmišljanje u egzistencijalni okvir. Riječ Božja nije tekneka vrsta zbirke ili sistema istina o Bogu i čovjeku izrečenih lijepom knjigom. Bog nije ni profesor, a ni daroviti pisac: Bog je ljubav koja se ljudima daruje u njihovoj kon-

⁷ O tome u P. BIONDI, "Moderatore, anzi piu: protagonista", *Razgovor s kardinalom Suenensom prigodom dvadesete obljetnice Koncila*, u *30 Giorni*, 6, 1985.

kretnoj povijesti. U svojoj biti Riječ je Božja izražaj samoga Boga i njegova plana spasenja u čovjekovoj konkretnoj povijesnoj stvarnosti: „Ovom objavom nevidljivi Bog u bujici svoje ljubavi zapodijeva razgovor s ljudima kao prijateljima i s njima druguje da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u nj prigrlj" (DV 2).

Ta promjena perspektive s obzirom na Objavu donosi novu viziju Svetog pisma i Tradicije te nove perspektive njihovih međusobnih odnosa. S obzirom na novu crkvenu teološko—pastoralnu praksu, značenje Božje Riječi dobilo je prvenstvenu ulogu:

- za duboku i stalnu obnovu crkvenog života,
- za ispravnu reformu i napredak liturgije,
- za obnovu teologije, a osobito službe Riječi,
- za obnovu pastoralne formacije, svećeničke službe i apostolata,
- za obnovljenu prisutnost i kršćansko svjedočenje laika u svijetu,
- za obnovu redovničkog života,
- za plodni napredak ekumenskog dijaloga i novi žar misijskog poslanja Crkve.

2. Kraljevstvo Božje kao prvenstvena svrha pastoralna Crkve

Kraljevstvo je Božje opća svrha prema kojoj mora smjerati svaka pastoralna akcija bilo koje kršćanske zajednice ili pojedinog apostola. To je plan spasenja kojim Bog intervenira u cijeloj ljudskoj zajednici, jednostavno rečeno, kraljevstvo je Božje spasenje.

U okviru kraljevstva Božjeg kao općeg plana spasenja ljudi Crkva je shvaćena kao njegov kvasac i plod te kao zajednica kojoj je svrha i zadatak da ljude dovodi u njega. Crkvena se akcija u toj svrsi može u najširem smislu definirati kao posredništvo spasenja. Kraljevstvo je Božje, svakako, mnogo širi pojam od Crkve, i činjenica — koju Koncil priznaje — da i izvan Crkve postoji spasenje, nikako ne umanjuje nužnost poslanja Crkve, jer u Božjem planu čovječanstvo je pozvano da sudjeluje u punini kraljevstva, već prisutnog sa svom svojom snagom u samoj Kristovoj Crkvi (LG 16-17, GS 22).

Koncil je biblijsku perspektivu o kraljevstvu (Mt 4,23; 9,35) učinio općom, što je dovelo do jasnije spoznaje o individualnoj, zajedničafskoj i kozmičkoj viziji spasenja; o činjenici da Bog daje spasenje i izvan utvrđenih granica kršćanstva; o dinamičkom odnosu između Kraljevstva Božjeg i Crkve.

Iz ovih spoznaja također izvire želja Crkve i Koncila za časnim dijalogom koji on želi uspostaviti s nekršćanskim religijama pa i s onima koji ne vjeruju, stoje, bez sumnje, velika novost s obzirom na prijašnje stavove o tom pitanju (NAe;GS 40).

3. Znakovi vremena: Božji govor suvremenom svijetu

Znakovi su vremena događaji ili neke činjenice koje u sebi nose dvostruko značenje: jedno imanentno povijesno—sociološko i teološko značenje koje je

moguće dokučiti samo vjernicima osjetljivima za Božji govor. Kroz takve znakove Bog govori Crkvi u svakom dobu i oni znače povijesni oblik Božje autokomunikacije čovjeku vjerniku posredovanjem Duha uskrslog i proslavljenog Krista.

Oni su pastoralnoj teologiji zanimljivi s trostruka gledišta: 1. kao kriterij analize konkretne situacije čovječanstva i Crkve u određenom razdoblju u povijesnom, društvenom, kulturnom ili religioznom kontekstu; 2. kao imperativi pastoralne akcije koji proizlaze iz stvarnosti analizirane kroz prizmu Objave; 3. kao bitni aspekt bilo kojega pastoralnog pothvata u određenom razdoblju u nekom društvenom i religioznom kontekstu.

Iako se u Shemi 13. Koncil mnogo bavio problemom znakova vremena, ipak je njima u dokumentima posvećeno manje mjesta od važnosti koju su dobili u kasnijem razvoju pastoralne teologije (GS 4, PO 9, UR 4, GS 11), ipak je to prvi put da je o njima raspravljao jedan ekumenski koncil. Povijest, prema shvaćanju Koncila, nije puki slijed događaja, nego kao plod slobodna čovjekova izbora postaje istinita dimenzija ljudske egzistencije. Čovjek je pravi protagonist povijesti, on daje ton vremenu, događajima i svojim izborom utječe na duhovnu atmosferu doba. Znakovi vremena kao činjenice koje karakteriziraju duh nekog doba ujedno govore o njemu, pa njihovo otkrivanje znači shvaćanje vremena. Za ispravnu pastoralnu strategiju, nema sumnje, znakovi vremena postaju prvorazredno važne činjenice u izboru ispravnih instrumenata i odabira pravih subjekata pastoralne akcije.

4. Crkva kao otajstvo i kao poslanje

Za prefekta Kongregacije za nauk vjere kardinala Ratzingera nema sumnje: u središtu mnogih nesporazuma u suvremenoj teološkoj raspravi jest kriza shvaćanja Crkve tj. ekleziologija, jer „tu je izvor velikog dijela nejasnoća ili čak pravih zabluda koje se nameću teologiji i katoličkom javnom mišljenju”.⁸

Po sebi svaka pastoralna akcija koja u sebi želi sadržavati oznake crkvenosti mora biti sagrađena na ispravnu shvaćanju naravi Crkve sa svim njezinim formalnim vlastitostima. Koncilski su oci to imali pred očima kada su, želeći da Drugi vatikanski koncil bude pastoralni, posebnu i najveću pažnju poklonili upravo Crkvi kao otajstvu i poslanju, da bi se integriralo sve ono što može obogatiti svijest i iskustvo njezine jedinstvene stvarnosti „rezultante dvostrukog elementa ljudskog i božanskog” (LG 8).

Koncil je u prvi plan stavio vjersku činjenicu da je Crkva nadasve plod slobodnoga Božjeg poziva, otajstvo zajedništva, da je bitno misionarska i poslana na službu svijetu kao univerzalni sakrament spasenja, Božji narod upućen prema eshatološkom savršenstvu. Na Koncilu je istaknuto kako su ove duhovne dimenzije Crkve prioritetne s obzirom na njezine strukture, na njezine društvene oblike i povijesne izražaje. Koncil je također prizano da njezin vidljivi izgled ima vrijednost instrumenta koji zapravo objavljuje, iako na nesavršen način, otajstvenu stvarnost Crkve, zbog čega teži da ostvari zacrtane evanđeoske ideale (SC 2).

⁸ Vidi V. MESSORI, *Rapporto sulla fede, Razgovor s kardinalom Ratzingerom, prefektom Kongregacije za nauk vjere u Rimu*, Ed. Paoline, Alba 1985, 45.

Sve je to bilo presudno za novi povijesni korak, početak novog razdoblja shvaćanja života i poslanja Crkve u svijetu, iz čega će se roditi nova teološko-pastoralna praksa.

5. Prvenstvo Naroda Božjeg uzrok pomicanja subjekta pastoralne akcije

Nakon dugih i burnih rasprava koje se, kako se čini, nisu ni do danas smirile, na izričito inzistiranje kardinala Suenensa, Koncil je napokon većinom glasova u Dogmatsku konstituciju o Crkvi unio jedno cijelo poglavlje o *Narodu Božjem* i smjestio ga ispred dijela koji govori o hijerarhiji, laicima i o redovnicima. Bio je to zaista veliki korak naprijed, osobito s gledišta pastoralne teologije. Ta činjenica odražava temeljnu promjenu perspektive u shvaćanju Crkve, a s obzirom na pastoralnu akciju, pomicanje subjekta pastoralnog djelovanja s klera na ostale članove kršćanske zajednice.

Motivi ovakova stava koncilskih otaca bili su višestruki. U prvome redu željela se istaknuti činjenica da Narod Božji u sebi sadrži pastire i vjernike, da to pripada samom otajstvu Crkve, njezinoj naravi i njezinom od Gospodina zacrtanom cilju i svrsi njezina postojanja. Božji je narod stvarnost s obzirom na svrhu Crkve, a hijerarhija, makar i božanskog prava, samo je sredstvo kojemu je zada tak da taj narod vodi krajnjem cilju. Željele su se na kraju istaknuti velike vrijednosti koje su u Narodu Božjem apsolutno zajedničke pastirima, prezbiterima i redovnicima. Osim toga time se željela izbjeći rasprava o razlikama između članova Crkve i njezinih službenika, o različitim oblicima života u Crkvi te sugerirati kako razlike nisu „privilegij“, nego su zbog službe.

Ta činjenica pogodovala je stvaranju slobodne i stvaralačke atmosfere suradnje u pastoralnoj odgovornosti, buđenju mnogih zaspalih snaga u izgradnji Crkve te mnogim začuđujuće originalnim inicijativama na pastoralnom području koje je Duh Sveti probudio među članovima Božjeg naroda (LG 30,37).

6. Crkva zajednica Crkava: novo lice katolicizma

Crkva kao takva svoj pravi život živi u kršćanskim zajednicama koje joj pripadaju i kroz njih u partikularnim Crkvama koje u zajednici s Rimskom Crkvom i Papom kao principom jedinstva žive u zajednici svete, katoličke i apostolske Crkve. Na Koncilu nije stvorena neka teologija mjesne Crkve, ali su u njegovim dokumentima dani korisni elementi za njezino stvaranje. Taj pluralitet Crkvi urodio je mnogim plodovima na području pastoralne i teološke prakse.

Pluralitet Crkvi podvrgnut je zakonu zajedništva, jedinstva i službi koje vode Crkvu, održavaju njezino jedinstvo, ravnaju njezinim razvojem, planiraju njezino djelovanje i animiraju njezin život (LG 13). Partikularnim Crkvama priznate su njihova tradicija, duhovnost, teologija, bogata i prilagođena liturgijska baština te disciplina u granicama koje su predviđene dokumentima.

Lokalne su Crkve dužne svoje duhovno bogatstvo komunicirati drugim Crkvama i tako svjedočiti svoje jedinstvo, razmjenjivati apostolske sile i materijalno se pomagati.

Neovisnost mnogih pastoralnim inicijativa o velikim i dalekim središnjim organizmima opće Crkve urodilo je mnogim pozitivnim plodovima, umnožila mogućnost apostolskog djelovanja, pogodovala prilagođenim oblicima pastoralna i potaknula teologe na stvaranje prikladne teološke refleksije. Pojavili su se i poneki nesporazum i poneka nejasnoća, pa i kontestacija, ali je to samo znak vitalnosti koja je ušla u sve organizme odgovorne za širenje kraljevstva Božjeg i propovjedanje Riječi Božje. To je jedan od najuspjelijih činilaca pokoncilskoga pastoralnog preporoda.

Koncil je postavio načela i imperATIVE tzv. zajedničkog pastoralna , koji su utemeljeni u naravi Crkve kao zajednice ukoliko se ona manifestira i ostvaruje u raznolikim oblicima crkvenih zajednica: na euharistijskoj, međužupskoj, biskupijskoj, krajevnoj, nacionalnoj i kontinentalnoj razini.

Bitni imperativi zajedničkoga pastoralnog djelovanja što ih je postavio Koncil tiču se: eventualne globalne analize, socioreligioznog ocjenjivanja određenog prostora na kojem lokalne Crkve pastoralno djeluju; ujedinjavanja različitih crkvenih akcija njihovim planiranjem i koordinacijom; koordiniranja pastoralnih agenata: suradnja klera s biskupom, međusobna suradnja pastoralnih radnika, suradnja s laicima, kvalificirana suradnja različitih stručnjaka, osobito karizmi (redovnici, karizmatičke zajednice, udruženja...); upravljanja nekih pastoralnih djelatnosti na posebne socijalne i kulturne grupe (umjetnici, inteligencija, iseljenici, Romi...).

Koncil je odredio i organizacijske strukture pastoralnog rada na temelju zajedništva: na biskupijskoj i međubiskupijskoj razini (različita vijeća!), na regionalnoj razini, na razini biskupijskih konferencija i u sinodalnoj praksi.

Ovdje dolazi u obzir i prihvaćeno načelo inkulturacije Evanđelja i konkretno Crkve u pojedinom narodu ili području (AG 22), koje je znak zrelosti neke Crkve.

7. Dijalog s odijeljenim crkvama: pastoral u službi jedinstva

Drugi vatikanski koncil ući će u povijest po svojem nastojanju da se stvore zajednički uvjeti života u jedinstvu jedne, Kristove Crkve. Da bi došlo do tog jedinstva, upozoreno je na dijalog kao obvezni put prema njemu. Da pak dijalog ne bi ostao samo puko slovo, Koncil potiče na zajedničke pastoralne akcije (AG 15) i međusobno pomaganje koje će tako djelotvornom ljubavlju razbiti granice nepovjerenja kao jednog od najvećih neprijatelja ekumenskog dijaloga.

8. Recipročna izmjena vrijednosti između Crkve i suvremenog svijeta

Koncil je svojom refleksijom o vjeri o otajstvu Crkve i svijeta stvorio nova načela odnosa naroda Božjeg i suvremenog svijeta, jer Crkva ne želi biti okrenuta samo sebi i svojim problemima niti s nepovjerenjem gledati suvremeni svijet. Ona djeli ovozemaljsku sudbinu čovječanstva kroza sve njegove teškoće, i svojim duhovnim bogatstvom i iskustvom želi služiti tom svijetu, kako bi se on obnovio u Kristu i pretvorio u Božju obitelj (GS 40).

Crkva se prepoznaje kao kvasac kraljevstva Božjeg, koje djeluje i u ovoj, ima-

nentnoj ljudskoj povijesti, ona priznaje znakove vremena koji otkrivaju Božju prisutnost u svijetu. To baca novo svjetlo na najhitnije potrebe njezina poslanja prema svijetu i ljudima koji u njemu djeluju i žive. Osobito je istaknuto njezino posebno poslanje prema siromasima, u naviještanju Evanđelja i stavljanja u njihovu službu (LG 8) te prema poslanju cjelovitog oslobađanja čovjeka, naroda, rasa... i njihova promaknuća do autentične slobode djece Božje. Ljudska sloboda nije dar koji bi se baštinio iz naravi, već je plod neprestanog traženja, borbe i osvajanja. Ona traži da se ispuni kulturnim, društvenim, ekonomskim, političkim i religioznim sadržajima (GS 17). Crkva ima dužnost i pravo da potiče i brani tu čovjekovu slobodu.

Crkva je pozvana da relativizira mistificirane vrijednosti koje su apsolutizirane da bi podložile čovjeka, da bude kritička svijest čovječanstva i društva te da se ne boji posljedica. Ako ima nešto čega se jedna kršćanska Crkva ne bi smjela bojati, to je perspektiva mučeništva. Koncil je bio osobito osjetljiv za ljudsku i religioznu slobodu pa je o tome izdao posebnu deklaraciju.

Crkva je na sebe preuzela teški zadatak integracije razjedinjenog svijeta i svih ljudskih i božanskih vrijednosti (GE 1, 2, 7).

Pomiriteljsko poslanje Crkve u suvremenom svijetu izlazi iz Kristove zapovijedi (Mt 5, 9). Time Crkva pridonosi konsolidaciji ljudskog roda s božanskim planom (GS 42).

Proročko je poslanje obvezuje da pokazuje na Krista kao na onoga koji jedini može čovjeku otvoriti vrata autentične apsolutne budućnosti koja potiče napredak i humanizaciju svijeta.

Crkva također rado prima od svijeta sve plodove znanosti i kulture koji joj pomažu da bolje shvati Evanđelje i svoju misiju. Društveni je razvoj potiče na bolje shvaćanje zadataka dobivenih od Krista, da uspješije prilagodi svoje institucije potrebama suvremenog svijeta i svoje misije u njemu (GS 43).

Taj dijalog sa svijetom, ta otvorenost i uspostavljeno povjerenje, temeljni su važne činjenice u pastoralnoj teologiji, a napose u pastoralnoj praksi. To je novo područje potpuno izmijenjena stava Crkve s obzirom na njezin pretkoncilski duh i stav u odnosu prema svijetu, kad je prema njemu gajila više nepovjerenje nego stoje željela njegovu suradnju.

Zaključak

Nabrojili smo dinamičke pravce koncilske obnove s obzirom na teološko—pastoralnu praksu i pokazali pastoralnost Drugoga vatikanskog sabora. Iz izloženog je jasno da je novi duh u pokoncilskoj Crkvi u ova dva desetljeća na pastoralnom području sasvim izmijenio svoje nekadašnje lice. No, čini se da smo još uvijek na početku opsežne obnove što ju je zacrtao Koncil kao zadatke naše i budućih generacija teologa i pastoralnih radnika. Što je od toga ostvareno na našem području i što bi hitno trebalo ostvariti da bismo ostali na liniji Koncila i nastavili pastoralno djelovati u njegovu duhu, ostaje otvoreno pitanje.

DAS ZWEITE VATIKANISCHE KONZIL ALS AUSGANGSPUNKT
EINER NEUEN THEOLOGISCH-PASTORALEN PRAXIS

Zusammenfassung

Der Verfasser des vorliegenden Artikels zählt einige dynamische Richtungen der Konzilerneuerung in bezug auf die theologisch-pastorale Praxis auf und unterstreicht die seelsorgliche Bedeutung des Zweiten Vatikanums. Dieser neue Geist ist auch in der nachkonziliären Kirche anwesend und er hat auf dem seelsorglichen Gebiet in den letzten zwei Jahrzehnten das Angesicht der Kirche verwandelt. Es scheint jedoch, daß wir uns noch immer am Anfang einer allumfassenden Erneuerung, welche vom Konzil als die Aufgabe unserer und aller künftigen Generationen von Theologen und Seelsorgern vorgezeichnet wurde, befinden.

Literatura:

M. MIDALI, *Teologia pastorale fondamentale*, UPS, Roma 1976; K. RAHNER i drugi, *Handbuch der Pastoraltheologie*, Herder, Freiburg/Br. 1966; B. SEVESO, *Edificare la Chiesa*, LDC, Leumann 1968; FLORISTAN, TAMAYO, *Conceptos fundamentales de Pastoral*, Cristianidad, Madrid 1983.

UREDNIŠTVO JE PRIMILO

Dr. Vitomir Slugić: **CRKVA I CRKVE**. Knjiga ima dva dijela. U prvom autor opisuje unutrašnju povezanost Crkve s Bogom u njezinu postanku i povijesnom poslanju, njezinu utemeljenost na Isusu Kristu i njezin besmrtni život u Duhu Svetom i po njemu. U drugom

UREDNIŠTVO JE PRIMILO

Dr. Vitomir Slugić: **CRKVA I CRKVE**. Knjiga ima dva dijela. U prvom autor opisuje unutrašnju povezanost Crkve s Bogom u njezinu postanku i povijesnom poslanju, njezinu utemeljenost na Isusu Kristu i njezin besmrtni život u Duhu Svetom i po njemu. U drugom se dijelu pokazuje kako se ta unutrašnja bit i narav izražavaju u vanjskim oblicima, u različitim ukturama i sustavima života i mišljenja. Knjiga ima 70 stranica. Ilustrirao ju je originalnim crtežima naš poznati likovni umjetnik iz Zagreba, Hrvoje Šercar. Cijena: 700 dinara. Narudžbe: „Svjetlo riječi“, N. Pozderca 6, 71000 Sarajevo.

SPECTRUM. Oglеди i prinosi studenata teologije. Br. 1-2/11986.

PASTORALNI VODIČ SVETIŠTA I ŽUPE MAJKE BOŽJE LURDSKE, Zagreb 1987.

LITURGIJSKO-PASTORALNI VODIČ KROZ VELIKI TJEDAN. Narudžbe kod izdavača: Franjev. Provincija Presv. Otkupitelja, Tajništvo za pastoral Provincije, Trg. G. Bula-ta 3, 58000>Split.